

ASPECTE DIN ANTROPONIMIA SATULUI ȘOIMUȘ

Studiul antroponimiei unei localități, mai ales din spațiul transilvan, oferă adesea direcții și perspective surprinzătoare ce nu pot fi întâlnite în alte părți ale țării noastre, sau chiar în alte spații geografice. În mod firesc, antroponimele în sine, cercetate cu atenție, pot oferi indicii asupra dinamicii populației, a stabilității sau instabilității ei, a raporturilor dintre oameni și mediul lor natural și social, a tipurilor de ocupații, tipurilor de relații interumane, sau chiar gradul de libertate și de legeritate a vieții sociale (indicii în legătură cu aspectele consemnate mai la urmă ne sunt oferite de numele ce se originează în metafore, diminutive, porecle etc.).

Un alt aspect deosebit în aria în care este situat satul Șoimuș, este acela al maghiarizării, fie că este vorba de cea programatică desfășurată sistematic după instaurarea dualismului austro-ungar în 1867 și înglobarea, împotriva voinței populației române majoritare, a Transilvaniei în Ungaria, fie că avem în vedere modalitățile indirecte, dar permanente, utilizate cu mult timp înainte, chiar de la sfârșitul secolului al XVII-lea. În sfera antroponimiei, acest proces de alienare umană, a cunoscut accente diferite, funcție de centrele de interese și presiune. Trebuie să admitem că maghiarizarea antroponimelor, ca tendință, o găsim încă de la începuturile utilizării (generale) lor în această zonă, anume, la sfârșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII, legată fiind de conscripțiile urbariale organizate de noii „stăpâni” austriei, procesele uniației în planul religios și tendințele unor indivizi din subțirea pătură conducătoare a românilor (lipsiți de drepturi elementare după răscoala de la Bobâlna din 1437), de a accede la statusuri sociale mai favorabile, sau chiar la titluri nobiliare, acordate pentru diferite servicii, în special militare, de către regii unguri. De asemenea, se cuvine precizarea că județul Sălaj, ca, de altfel și celelalte județe din Parțium, erau în acea perioadă dominate de sistemul latifundiilor grofești, iar românii, decăzuți în starea de iobăgie în mare măsură, nu prea erau consultați când erau înregistrați în documente cu nume ungurești reprezentând, de cele mai multe ori, traducerea unor porecle (majoritatea funcționarilor antrenați în activitățile respective erau unguri). În cazul Șoimușului, la fel cu a altor sate din zonă, în care aveau moșii membrii familiilor baronilor Wesselény, maghiarizarea reprezenta un țel declarat al clanului stăpânitor. Ilustrativ pentru această situație ni se pare a fi faptul că antroponimele principale de la Șoimuș (denumind grupurile cele mai mari și mai stabile) sunt în mare măsură maghiarizate. Și aceasta într-un sat al cărui caracter românesc este atestat documentar, secol de secol, începând cu anul 1205 (cel al primei menționări a satului Șoimuș în Registrul Capitulului de la Oradea), fapt niciodată contestat nici chiar de cei mai zelosi propagandiști ai maghiarimii.

În perioada anterioară proceselor respective, la fel ca în aproape toate zonele românești, în această regiune se utilizau doar prenumele, însoțite, dacă era cazul, de menționarea rolului sau statutului social al persoanei respective, sau apartenența la o familie după numele mamei, așa cum se obișnuiește de fapt și în zilele noastre, destul de frecvent, în relațiile dintre săteni. Astfel, formule nominale ca Ionu Mării, Petrea Anii Lupului, Mihaiu Todosiii, Lica Anișuchii, etc., sunt încă funcționale. Evident, se întâlnesc și situații în care nominalizarea se face pe linie paternă, dar acestea sunt sensibil mai puține decât celelalte.

Atestări documentare în care apar nume de persoane avem încă în amintitul registru, cu mențiunile din 1212, începând cu acel Oțea ce reclamă jefuirea gospodăriei sale de către niște iobagi ai lui Bela (Bălea) din Guolotca, anume: Ciump, Mădăras și Bud (6, 51) aceștia din urmă părând a fi denumiți cu niște porecle.

Apoi, acei: Cușcuman, iobag condamnat pentru fuga de pe moșie, cnejii Dionisie și Mihai, apărătorii lui, din Șoimușul anului 1398, (15, II, 267). primul nominalizat probabil printr-o poreclă, iar ceilalți doi prin prenumele căruia i se adăuga dregătoria obștească pe care o dețineau și, după cum rezultă din documente o și practicau chiar cu multă hotărâre, fără a se lăsa impresionați de judecata nobiliară. Dar faptele se petreceau înaintea răscoalei de la Bobâlna...

Începând cu primii ani ai secolului XVIII, antroponimele sunt din în ce mai frecvent folosite. Documentele vremii consemnându-le cu o frecvență mai mare pe următoarele: Irimeș, Chiș, Ciomoș, Copos, Șuteu, Pop și Sav (1, 2), pentru ca spre sfârșitul acestui secol să mai apară și celelalte nume de familie ce denumesc grupuri mai importante precum: Fechete, Roman, Pușcaș, Borz și Ardelean. Așa cum se poate observa, din primul grup de șapte antroponime doar două nu sunt maghiarizate, în vreme ce din al doilea doar unul, din cinci, este maghiarizat prin traducere. Celelalte nume au fost doar ortografiate în maghiară, ceea ce ar corespunde unei prime trepte de maghiarizare, printr-o transcriere în acest mod a respectivelor antroponime în actele oficiale, evident și a prenumelor. Aceasta mai ales în a doua jumătate a secolului XIX, în special prin acțiunile multiple ale statului maghiar, a unor societăți, chipurile, culturale, ce urmăreau programatic acest obiectiv.

Pe parcursul ultimelor trei secole se înregistrează, deci, la Șoimuș, un număr de 134 antroponime (7, 1895—1990). După frecvența utilizării lor, începând cu grupurile principale, funcție de numărul de persoane circumscrise lor, pe o scară descrescândă, obținem următoarea situație:

- Între 150—200 persoane = 3 grupuri (Sav = 184, Copos = 150, Ciomoș = 150)
- 100—150 = 1 (Șuteu = 108)
- 50—100 = 2 (Pop = 80, Chiș = 67)
- 25—50 = 6 (Borz = 45, Fechete = 49, Irimeș = 43, Roman = 44, Pușcaș = 28, Ardelean = 27)
- 10—25 = 23 (Busa = 18, Bota = 14, Brat = 14, Gatina = 14, Daniș = 10, Duma = 15,

- Dorin = 14, Crișan = 15, Lacatăș = 10, Lucăcel = 10, Iștoan = 16, Ilieș = 16, Iacob = 10, Horincar = 24, Husian = 13, Gorun = 11, Paliga = 12, Petrușca = 12, Macara = 10, Matei = 18, Mureșan = 15, Procop = 10, Sabău = 10).
- 5— 10=19 (Bancea = 8, Beșe = 8, Buruian = 8, Băieș = 8, Chende = 7, Cherecheș = 6, Doani = 5, Fichtus = 6, Hideg = 6, Noie = 5, Opriș = 6, Peștean = 6, Sabadăș = 8, Sur = 6, Simon = 8, Turc = 3, Temeș = 7, Văluș = 8).
- 2— 5=32 (Breban = 3, Brata = 2, Baboș = 2, Bălănean = 2, Botiș = 2, Ciocian = 2, Caba = 2, Cosma = 2, Enache = 2, Floare = 2, Gora = 3, Ghiț = 2, Ghiurco = 4, Haraga = 4, Hudin = 2, Loți = 2, Marinca = 3, Măguran = 4, Moldovan = 2, Solyom = 2, Tătar = 2, Valseghi = 3, Zdremța = 3, Zoicaș = 2).
- 1=56 (Birou, Borzan, Butaș, Blaga, Bujor, Câmpan, Cojan, Copil, Călescu, Creț, Drule, Filip, Gurzău, Guruțan, Groza, Gogota, Gurban, Hrănean, Haneș, Hosu, Haiduc, Hrișcan, Iluț, Lung, Lazar, Lar, Miclăuș, Marian, Nădișan, Onaca, Pocol, Prunar, Păușan, Roș, Răcoare, Suhaci, Siciu, Stejeran, Tite, Țicăuan, Terec, Ungurean, Vaida, Vișan, Vancea).

Așa cum se observă, seria cea mai lungă este a antroponimelor ce denumesc o singură persoană, urmând, în descreștere seriile de 2—5 persoane, 5—10, 10—15, 25—50, 50—100, 100—150, și 150—200. Ordinea importanței este însă exact inversă, întrucât primele 4 categorii reprezintă grupurile de bază, la fel și cea de a 5-a, cu o pondere foarte mare, respectiv 23 nume cu 325 persoane. În legătură cu acesta a 5-a categorie, precizăm că un număr de 6 antroponime (Busa, Duma, Macara, Petrușca, Paliga, Procop) denumesc tot atâtea familii sau grupuri de familii de origine ruteană, colonizate pe moșia grofului Wesselény în anul 1842. Toate aceste familii au fost asimilate de marea masă a românilor, la fel cu cele două cazuri de maghiari ce au realizat mariaje cu români, respectiv un bărbat, Solyom Mihai cu Prunar Valeria a lui Cocordel și Valseghi Ghizela cu Șuteu Alexandru a Ghișului, ai căror urmași mai păstrează doar vagi urme fizionomice ale părinților neromâni. Să fie și aceasta o dovadă a vitalității deosebite a românilor?

Corelând grupurile de antroponime cu numărul de familii pe care le reprezintă, vom constata că un număr mai restrâns de antroponime aco-

peră un număr mai mare de familii și de persoane, în vreme ce numărul mai mare reprezintă mai puține familii, încât antroponimele ce denumesc 1—2 persoane se identifică în cele mai multe cazuri cu o singură persoană și o singură familie.

Antroponimele sigulare, sau cele mai restrânse numeric, provin de regulă, din exteriorul satului, în marea lor majoritate reprezentând femei venite prin căsătorie din satele vecine (sau chiar mai îndepărtate, uneori) și în mai mică măsură bărbați. În legătură cu acest aspect, subliniem o situație, poate chiar curioasă, când un antroponim, cuprinzând un grup relativ numeros de persoane, anume Mureșan, este alcătuit în exclusivitate din femei venite în Șoimuș prin mariaje. O constatare ce depășește obiectivele temei acesteia, este aceea că în perioada la care ne referim, numărul femeilor venite în sat este net superior cifrei bărbaților.

Încercând analiza antroponimelor după originea lor, potrivit tabelului sintetic redat mai jos, vom constata următoarele:

Tabel
privind distribuția antroponimelor după originea lor

Originea	Toponimică reg., sat.	Hidronime	Forme de relief	Origine etnică	Supranume func. resp.	Porecle
Total	12 8,9%	2 1,5%	6 4,5%	4 3%	4 3%	44 32,8%
Nr. persoane	54	30	18	81	19	485
Nr. familii	22	20	11	31	7	220

	Orig. nume animale	Orig. nume plante	Ocupații	Nume calend.	Nume sl. (hipocor.)	Altele
Total	4 3%	5 3,7%	8 6%	25 18,6%	12 8,9%	7 5,2%
Nr. pers.	14	17	89	207	98	80
Nr. familii	10	15	27	88	47	20

Deci, potrivit tabelului de mai sus, după sursa de origine, putem clasifica antroponimele supuse studiului în 12 grupe, avînd în vedere pentru fiecare din acestea numărul de nume, numărul de persoane și numărul de familii circumscrise fiecărui grup.

După cum se poate lesne observa, grupul cel mai numeros de antroponime îl formează cele ce se originează în porecle, anume 46, reprezentînd ceva mai mult de o treime din total (34,8%). Avînd o diversitate foarte mare, de la accentuarea unor trăsături fizionomice (Roșu, Sur, Copos, Chiș, Creț, Hosu, Lung), pînă la trăsături de caracter (Temeș, Răcoare, Hideg). Constatînd originea în porecle a unui mare număr de antroponime, asta nu înseamnă că alte familii și persoane nu au porecle (problema face obiectul unui alt studiu). Sumar, precizăm că absolut fiecare familie are porecla sa mai veche mai nouă. De regulă, în cazul familiei porecla este mai veche, transmițîndu-se, cel mai adesea,

pe linie bărbătească. Porecele individuale se circumscriu, de regulă, celor de familie. Uneori, în anumite împrejurări, apar și porecle noi.

Următorul grup este reprezentat de antroponimele de origine onomastică (de regulă nume de botez, cel mai adesea calendaristice), anume 25 (18,9%), dintre care mai importante (prin numărul de persoane și familii ce le denumesc) sunt Irimieș, Roman, Matei, Iacob, Ilieș, Lucăcel, Dorin, Daniș.

Urmează apoi două grupe cu aceeași pondere procentuală, dar cu origini, am putea spune, foarte diferite. Este vorba de antroponimile originare din toponime și cele de origine slavă (unele dintre ele fiind hipocorisme precum Blaga, Brata, Brat). Fiecare dintre aceste două grupe cuprind câte 12 nume (respectiv câte 8,9% din total).

Îndeletnicirile ca sursă de antroponime se regăsesc în opt dintre numele de familie supuse studiului. Pe primul loc în importanța conferită de numărul de familii și persoane purtătoare a antroponimului respectiv se situează unul provenind din aria preocupărilor militare, anume din rolul îndeplinit probabil la oaste de un înaintaș, acela de trăgător cu pușca — Pușcaș — ce denumește zece familii cuprinzând 28 persoane, apoi Horincar (7 familii, 24 persoane), Sabău (3 familii, 10 persoane), Băieș (3 familii, 8 persoane). Celelalte antroponime din această categorie sunt nesemnificative din perspectiva cantitativă. Pe ansamblu se poate constata că antroponimele respective cuprind principalele ocupații din partea locului, fără a le acoperi. Unele dintre ele sunt nespecifice zonei (Băieș), probabil că în trecutul mai îndepărtat să se fi practicat și ele prin locuri mai apropiate.

Numele de plante se regăsesc la baza a 6 antroponime, dintre acestea frecvența mai mare o deține numele de Gorun (9 familii și 11 persoane), celelalte apărând o singură dată sau cel mult de 2 ori (Prunar și Floare). De remarcat că toate aceste nume provin din alte sate, ajungând aici pe diferite căi, în special prin mariaje.

În numele de animale se originează 4 antroponime, mai important fiind peștele — Peștean (3 familii și 5 persoane) și lupul, în forma maghiarizată — Farcaș (2 familii cu 6 persoane).

Pe originea etnică se întemeiază 4 antroponime, mai importante fiind Beșe — probabil din Bessenorum (pecenegi) și Turc, fiecare cu câte 2 familii și câte 8 persoane. Și aceste antroponime provin în totalitate din exteriorul Șoimușului, anume, Beșe din Domnin, Tătar din Bulgari, Turc din Prodănești, Ungurean din Dobrin, Terec din Jac.

Tot un număr de patru antroponime provin și din supranume ce denumesc sau indică diferite funcții sociale. Dintre acestea, trei sunt nesemnificative, al patrulea însă este unul dintre cele mai importante, chiar pe ansamblu, el originându-se din principala funcție de slujitor al bisericii, preotul sau popa, ușor maghiarizat în cazul nostru, rezultînd foarte frecventul nume de familie în partea nord-vestică a Transilvaniei — Pop. El cuprinde 30 de familii și 80 de persoane, numărându-se printre grupurile ce constituie nucleele de bază ale comunității satului, lucru firesc, având în vedere și sursa în sine, dar și vechimea ei.

Hidronimele sunt modest reprezentate ca sursă de antroponime. Totuși, prin cele două cazuri ele se regăsesc în 20 de familii cu 30 de per-

soane. Numărul mic de persoane pe familie, în aceste cazuri, se explică prin aceea că marea majoritate a acestor persoane o formează femeile (în situația antroponimului Mureșan, chiar în totalitate) provenite, de regulă, din alte sate, prin mariaje, modalitate prin care producându-se schimbarea numelui de familie, urmașii potențază antroponimul tatălui, în timp ce seria celui al mamei se întrerupe, devenind din perspectiva studiului nostru singular.

Așa cum se poate observa din tabelul statistic, un număr apreciabil de antroponime este de factură sau de origine slavă, anume, 12 (cuprinzând aria a 47 familii și 98 persoane). Distingem aici două categorii și anume: 1. Hipocorisme, precum Blaga (o femeie venită din părțile Codrului, anume din satul Motiș, era purtătoarea ilustrului nume), în timp ce restul de 11 aparțin unui grup de familii rutene, venite în sat la mijlocul veacului trecut în condițiile prezentate în paginile anterioare. Antroponimele din această categorie ar putea fi, desigur, analizate în context general și distribuite după origine împreună cu celelalte. Le-am grupat împreună însă tocmai datorită specificității comunității etnice a posesorilor lor și a identității lor ca grup distinct o perioadă destul de lungă, până la asimilarea lor completă (pe la mijlocul veacului nostru) în masa românilor, chiar dacă și în prezent mai persistă cunoașterea originii lor etnice, invocându-se în unele împrejurări (de obicei comentarii privind unele caracteristici de comportament ce se manifestă în unele situații, precum îndărătnicia, înclinația spre beție etc.).

Antroponimul cu frecvența cea mai mare este acela de Sav, cu un număr de 184 de purtători în perioada la care ne referim și o extensie de 55 familii. Deci se poate afirma că face parte din nucleele de bază ale satului. În documente aflate în secolul XVIII, iar potrivit tradiției primul lui purtător ar fi fost o femeie, anume o țigancă pe nume Măra probabil o deformare răutăcioasă a numelui de botz Mara, diminutiv din Maria (neobișnuit în partea locului) care ar fi fost venetică în sat. Că lucrurile stau așa sau altfel este greu de stabilit. Doar marea prolificitate a țiganilor ar putea servi drept argument, destul de vag, pentru o creștere numerică atât de spectaculoasă, ce propulsează acest nume pe primul loc, după numărul de persoane și pe locul al doilea după numărul de familii. Cert este că toți purtătorii acestui nume se consideră români neaoși, majoritatea sunt buni gospodari, chiar fruntași ai satului. De asemenea, mai toți „săvenii” susțin că ei sunt mai buni români decât cei ce au suportat maghiarizarea numelor lor, pe care, adesea, îi numesc „cozi de topor”. Se cuvine însă precizarea că și acest nume, în perioada diktatului de la Viena (1940—1944) precum și înainte de 1918, era ortografiat în maghiară, sub forma „Száv”.

În afara concluziilor formulate în contextul analizei diferitelor grupuri de antroponime, mai pot fi propuse și altele, cu un caracter mai general.

Astfel, remarcabil este faptul că antroponimele de bază, circumscrise grupurilor ce cuprind numărul cel mai mare de persoane, au cea mai mare vechime în perspectivă istorică, prin urmare, în termeni sociologici ele pot fi considerate ca denumind nucleele de bază ale comunității

respective. Familiile purtătoare ale acestor antroponime, potrivit informației din documente, precum și a tradiției orale, sunt alcătuite în exclusivitate din români, situație valabilă cel puțin pentru perioada de după 1850, neinregistrându-se nici o penetrare în interiorul lor a unor persoane de altă naționalitate.

Vechimea acestor grupuri de antroponime, precum și numărul lor relativ restrâns, ne oferă indicii asupra stabilității populației satului într-o perioadă îndelungată de timp. Această situație a fost, desigur, favorizată de mai mulți factori, dintre care cei mai importanți ni se par a fi cadrul natural echilibrat, propice unui habitat complex și relativa izolare a satului Șoimuș, ca, de altfel și a celorlalte sate din regiune situate în golurile întinșelor păduri ce acopereau în trecut partea de sud-est a actualului județ Sălaj.

O altă trăsătură caracteristică acestor grupuri este vitalitatea lor deosebită. Ea poate fi pusă pe seama asprei selecții naturale, suportată — după opinia lui C. Rădulescu-Motru — de poporul român în ansamblul său, în istoria căruia puține au fost clipele de liniște și fericire. Astfel se explică păstrarea integrală a caracterului românesc o comunității satului pe parcursul a 8 secole, situate atestată de documentele scrise, iar analiza altor elemente ale culturii spirituale și materiale ne îndrituiește tot mai ferma convingere a unei existențe mult mai vechi a comunității umane de aici.

Un alt aspect pe care dorim să-l prezentăm pe scurt este acela al semnificației antroponimelor maghiarizate în conștiința membrilor comunității din Șoimuș, cum sunt ele receptate și înțelese. Astfel, antroponimele neromânești, fie cele rezultate în urma îndelungatelor presiuni de maghiarizare, fie cele rutene, nu reprezintă în momentul de față nici măcar pentru purtătorii lor, decât niște etichete. Deci, din punct de vedere semantic, localnicii nu realizează vreo decodificare a sensului termenului antroponimului respectiv. El este doar un nume oarecare. În extrem de puține situații, subiecți ce au venit în contact cu limba maghiară, prin comparație se ajunge la înțelegerea echivalentului în limba română a termenului respectiv. Dar o decodificare completă a semnificației nu am întâlnit nici măcar la puținii cunoscători ai limbii maghiare (de regulă, instruiți la nivel mediu și conviețuind mai mulți ani în grupuri de maghiari, deci nu săteni în adevăratul înțeles al cuvântului). Chiar dacă se cunoșteau echivalențele lingvistice între termenii antroponimelor, de pildă Fehete—negru, Chiș—mic, Copos—chel, Sabău—croitor, etc., înțelesurile lor nu prezentau și nici la persoanele instruite, chiar la nivel, superior, nici o importanță. În această situație poate că relevanța mai mare înclină spre aspectul psihologic în comparație cu cel logic. Astfel nu se constată la nici un locuitor al satului, vreun semn de solidaritate afectivă cu un conținut semantic al antroponimului. Doar în legătură cu forma, în special a celor maghiarizate, purtătorii lor resimt adesea sentimente de alienare, mai ales când vin în contact cu persoane ce provin din zone românești neafectate de asemenea fenomene precum maghiarizarea.

Revenind la problema raportului dintre antroponimele locale, ce susțin ideea de stabilitate și cele provenite din exterior, în afara celor

ale grupului de ruteni și a celor singulare integrate prin mariaje sau pur și simplu accidental, doar două par a fi purtătoare ale unor semnificații mai aparte, anume: Sav și Roman.

Așa cum rezultă din rîndurile anterioare, potrivit tradiției locale, primii purtători ai acestor nume au fost venetici în sat, dar nu din satele vecine ci din zone mai depărtate.

Am menționat faptul că primul purtător al antroponimului Sav din Șoimuș a fost, potrivit tradiției, o femeie. Probabil să fi fost însoțită de copii, sau să fi realizat un mariaj neconsfințit de biserică, astfel urmașii ei ar fi putut consacra un nume nespecific locului. După numărul mare de descendenți — 184 (aproximativ) în ultimul secol, cuprinși fiind în cele 54 familii — în urma unei sumare analize statistice, pe baza unui model arborescent, putem ajunge la concluzia evoluției până la aceste cifre, a unui număr de aproximativ 9 generații. Socotind la durata unui secol succesiunea a 2,5 generații, ne întoarcem în timp până pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Mai facem precizarea că antroponimul Sav se mai întâlnește, într-o situație asemănătoare, în satul Chilința (actualmente județul Maramureș), la o distanță de aproximativ 30 km, pe malul drept al Someșului, în aval de punctul cel mai apropiat satului Șoimuș. Și acolo purtătorii acestui nume sunt considerați venetici, fără însă a beneficia de o legendă precum cei din satul nostru. Este foarte probabil ca un grup de oameni să fi fost nevoiți să-și părăsească habitatul lor de prin părțile Banatului, sau sudul Transilvaniei, să se fi stabilit în această zonă mai sărăcăcioasă, dar cu oameni mai ospitalieri.

Din informații conjuncturale, apoi verificate, am ajuns la constatarea că numele Sav apare în zona sud-vestică a Transilvaniei ca nume de botez, în forma Savu, de asemenea și în zona submontană a Olteniei unde se înregistrează o penetrație permanentă dinspre Transilvania. Ca nume de familie apare în zona de munte a Banatului precum Bozovici-Anina.

O posibilă migrare de populație dinspre sud spre nord ar putea fi pusă în legătură cu instaurarea stăpânirii turcești în această regiune, în urma înfrângerii oștilor maghiare de către cele otomane la Mohács, în anul 1547, dată după care Banatul este transformat în pașalâc.

În urma unor asemenea împrejurări, în care ororile războiului sunt fenomene frecvente, este firesc să părăsească regiunea grupuri masive de populație. Deci e posibil ca eroina noastră Mara (diminutiv frecvent în Banat), plecată din fața urgiei războiului împreună cu alții, să se fi stabilit după multe peregrinări în Șoimuș pe la mijlocul secolului al XVII-lea, să fi putut genera urmași care să acopere, în progresie geometrică, după modelul părintelui Malthus, cu cele 9,7 generații, cele 4 secole, pentru a se ajunge la cifrele ce reprezintă persoanele și familiile purtătoare ale acestui nume în zilele noastre. Desigur, totul se poate pune sub semnul probabilului dar și al posibilului, intervenind factorii de corecție, la fel ca în orice fenomen statistic din sfera socialului.

În privința celui alt antroponim — Roman lucrurile par a fi mai simple. Potrivit tradiției, primii purtători ai acestui nume au venit cu plutele cu lemne pe Someș, Dacă ar fi venit o singură familie ceea ce

este posibil, pe o structură arborescentă s-ar fi ajuns la o situație care, pe parcursul ultimului secol în care purtătorii acestui nume au ajuns să fie distribuiți în 14 familii cuprinzând cca. 44 de persoane, să fundamenteze considerarea unei ascendențe ce cuprinde 4 generații. Ținând seama de faptul că mulți dintre cei ce formează această sumă s-au născut, cel puțin o generație, înaintea acestui ultim secol, ajungem la concluzia că înaintașii lor s-ar fi putut stabili la Șoimuș pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, fie ca urmare a ultimelor incursiuni ale tătarilor crâmleni (în anul 1758, trecând prin Pasul Dornelor, tătarii au prădat satele de pe Valea Someșului Mare, urmând cursul râului până la Răstoci, de unde au trecut apoi pe la Mesteacă în Chioar și apoi în Maramureș), fie că am putea pune unele mișcări restrânse de populație în legătură cu războaiele curuților sau chiar cu procesele uniației religioase.

Obârșia purtătorilor acestui nume pare a fi fost Țara Năsăudului, unde antroponimul Roman este mai frecvent decât în alte părți ale Transilvaniei. De asemenea, o deplasare cu plutele permiteau doar apele Someșului Mare, în a cărui bazin superior se găsește și lemnul de brad care era transportat în acest chip.

Ultima parte a lucrării o destinăm glosarului antroponimelor de la Șoimuș, alcătuit cu respectarea condițiilor lingvistice, atât în privința relevării specificității graiului local, cât și a etimologiei acestor nume.

GLOSARUL

antroponimelor satului Șoimuș

1. Ardelean (Ard'elea) = originar din Ardeal (DEX, 49).
2. Baboș (Băboș) = originar într-o poreclă; de la babă femeie bătrână — din bg., scr., ucr., baba — (DEX, 69).
3. Bancea (Bănca) = originar din ban+suf. cea; — ban — et. nec. (DEX, 72).
4. Băieș (Băi'eș) = băieș — care lucrează în „baie“, miner (DEX, 77).
5. Beșe (Bése) = originar din pecenegi — bessenorum (DEX, 82), DNFR, 63).
6. Birou (Birou) = originar în biró — magh. primar (DEX, 86).
7. Bălănean (Bălân'an) = originar dintr-un toponim Bălan+suf. ean. (DNFR 53).
8. Blaga (Blága) = originar din hipocorismul sl. blajin (DEX, 88).
9. Borz (Bórz) = originar dintr-o poreclă „borzos“ — cu părul „încălcit“, sau magh. borz — viezure (DNFR, 74).
10. Borzan (Borzán) = originar într-un toponim, Borza+ suf. an (DNFR, 74).
11. Botiș (Bótiș) = derivat din bot+suf. iș, bot — aici cu sensul grămadă în DNFR, 76, deriv. din bătă.
12. Brat (Brát) = din sl. frate. (DNFR, 78).
13. Brata (Bráta) = din sl. brat+suf. a, — frate. (DNFR, 78).
14. Breban (Brehán) = Derivat din toponimul Brebi, din breb — sc. brebă — cas-tor (DEX, 96).
15. Buruiian (Buriian) = de la buruiiană „plantă care crește necultivată în cul-turi; din bg., scr., buriian (DEX, 105).
16. Butaș (Bútaș) = din magh. „buta“ — încăpățânat (DEX, 106).
17. Bota (Bóta) = deriv. din bătă; — et. nec. (DEX, 94).
18. Bujor (Bujör) = fit. bujor, floare; din bg. bójur (DEX, 102).
19. Busa (Búsa) = din sl. balt. (antroponim frecvent în Belorusia și Lituania).
20. Câmpan (Câmpân) = din câmp=suf. an; lat. campus (DEX, 158).
21. Călescu (Călěscu) = a căli+suf. escu, cel care căleşte; din sl. kaliti (DEX, 130).

22. Caba (Căba) = caba — grosolan, prost; tc. (DNFR, 94).
23. Chende (Chênde) = din sâs. Kendi; magh. kendö — pânză; bg. Kendjo; DNFR, 112).
24. Cherecheș (Cherechêș) = rotar, magh. kerekes (DNFR, 113).
25. Chiș(u) (Chiș) = mic, din magh. kicsi; poate fi și deriv. regr. din chișleagă — lapte acru, ucr. kysljak (DEX, 148) și (DNFR, 119) pentru prima variantă.
26. Ciocian (Coțian) = de la „cioci“, resturi de tulpini de plante (DLR), sau din top. Ciociani (DNFR, 124).
27. Ciomoș (Còmoș) = din magh. csóm+suf. oș — grămadă (DLR), sau din Ciomu (DNFR, 125).
28. Cojan (Cojăn) = din coajă+suf. an; sl. koža (DEX, 166).
29. Copos (Còpos) = chel, „pleș“, din magh. Kòpos (DNFR, 146).
30. Còpil (Copil) = din copil — băiat până la adolescență; cf. alb. kopil (DEX, 195).
31. Cosma (Còsma) = din n. calend. Cosma (DNFR, 149).
32. Cordea (Còrdea) = probabil de la „cordenci“ — piesă la războiul de țesut manual (DLR), sau, local, meseriașul ce împletește funii. Nu are în regiune semnificație termenul de coardă pentru panglică (DNFR, 146) acesta fiind, aici, neologism.
33. Crețu (Crêțu) = Din „creț“ cărlionțat, ridat; et. nec. (DEX, 209).
34. Crișan (Crișân) = din hidronimul Criș+suf. an, sau top. Crișeni, (DNFR, 157).
35. Daniș (Dâniș) = Din n.p. Dan+suf. iș; (DNFR, 165).
36. Doani (Dani) = n.p. magh., deriv. dimin. din Daniel, n. biblic (DNFR, 165).
37. Dorin (Dorin) = deriv. din Doru+suf. in; (DNFR, 179).
38. Drule (Drule) = „drulă“, poreclă cu sens peiorativ pentru femeie mare mătă-haloasă, proastă (DNFR, 183).
39. Druță (Drută) = deriv. dimin. din Alexandru sau Andrei (DNFR, 183).
40. Duma (Dûma) = deriv. dimin. din Dumitru, n. calend. (DNFR, 185).
41. Enache (Enâche) = deriv. dimin. din Ene+suf. ache; Ene — gr. Iani (DNFR, 190).
42. Farcaș (Fârcâș) = din magh. farkas — lup; (DNFR, 194).
43. Fecete (Fêchete) = negru, din magh. fêkete; (DNFR, 196).
44. Fichtus (Fichtus) = n.p. germ. (Fichte, Fichtus, frasin).
45. Filip (Fîlip) = n. calend. Filip (DNFR, 199).
46. Floarea (Floărea) = din floare, lat. flos (DEX, 340) (DNFR, 203).
47. Gârboan (Gârboan) = din n. top. Gârbou + suf. an.
48. Gatina (Gât'ina) = et. nec., eventual bg. „gato“ (DNFR, 215).
49. Ghiț (Ghiț) = deriv. dimin. din Gheorghe, n. calend. (DNFR, 222).
50. Ghiurco (G'îurco) = din Giurca, deriv. dimin. din Gheorghe, n. calend. (DNFR, 222, deriv. și bg. Gyurka).
51. Gogota (Gògota) = din Goga + suf. ta; goga — zidar; gr. gogos (DO, 66). (DNFR, 227).
52. Gorat (Gòra) = munte, sl., bg. gòra (DNFR, 228).
53. Gorun (Gorùn și mai rar Gòron) = gorun, arbore din clasa stejarului; bg. scr. gòrun (DEX, 379).
54. Groza (Gròza) = din bg. groze; (DNFR, 232).
55. Guruțan (Guruțân) = din grui, gurui + suf. țan, grui — deal, et. nec. (DEX, 386 și DNFR, 223).
56. Gurzău (Gurzău) = la fel ca precedentul (DNFR, 223).
57. Haneș (Hâneș) = Probabil deriv. hipocoristic din germ. Johannes; (DNFR, 236).
58. Haraga (Hârăga) = probabil din harac, arac — par de vie (DNFR, 237).
59. Haiduc (Haidùc) = din ucr. hajduk; (DNFR, 235).
60. Hîdeg (Iideg) = din magh. hidek, rece.
61. Horincar (Horincâr) = din horincă + suf. ar; ucr. horilka (DNFR, 246).
62. Hosu (Hòsu) = lung, în magh. hòszu (DNFR, 247).
63. Hrănean (Hrăneân) = deriv. din n. top. Valea Hrăii.
64. Hrișcan (Hrișcân) = hrișcă — orez; hrișcă + suf. an; bg. hrisko (DNFR, 247).
65. Hudin (Hùd'in) = deriv. din hudă + suf. an, hudă — gaură, spărtură, cale; cf. sl. hadja (DEX, 408); sau ucr. hudja — slab, uscățiv (DNFR, 248).
66. Husian (Husiân) = din n. top. Husia, sat în jud. Sălaj.
67. Iacob (Iăcob) = n. biblic (DNFR, 252).

68. Ilieș (I'lîeș) = deriv. dimin. din Ilie + suf. ș; Ilie, n. biblic, (DNFR, 256).
69. Iluț (I'l'uț) = deriv. din Ilea, orig. bg. Ila, Elena (DNFR, 256).
70. Irimieș (Irimieș) = deriv. dimin. din Irimie + suf. eș, din n. bibl. Irimie, (DNFR, 261).
71. Istoan (Iștoân) = din magh. Istvan, rom. Ștefan (DNFR, 262).
72. Lar (Lar) = gr. Larios (DNFR, 273); lat. Lari, zei ocrotitori ai familiei (DEX, 488).
73. Lacatâș (Lacatâș) = din magh. lakat, încuietoare (DEX, 486).
74. Lazar (Lăzar) = n. biblic Lazar (DNFR, 274).
75. Loați (Lăci) = din magh. Laci, dimin. din Laszló, rom. Vasile.
76. Lucăcel (Lucăc'el) = deriv. dimin. din Luca + suf. cel; Luca, n. biblic; (DNFR, 282).
77. Lung (Lüng) = lung; lat. longus; (DNFR, 284; DEX, 512).
78. Macara (Măcara) = ucr. Makar (DNFR, 286).
79. Marian (Mariân) = din rus, ucr., bg., Marian (DNFR, 292).
80. Marınca (Mariñca) = din bg. Marinka (DNFR, 292).
81. Matei (Matei) = cf. n. bibl. Matei (DNFR, 295).
82. Măguran (Măguran) = deriv. din n. top. măgură + suf. an, „munte mai mic” cf. alb. magulle (DEX, 530) (DNFR, 297).
83. Miclăuș (Miclăuș) = din magh. Miklós — Nicolae (DNFR, 304).
84. Moldovan (Moldovân) = „variantă ardelenescă a lui moldovean” (DNFR, 315).
85. Mureșan (Mureșân) = din hidronim. Mureș + suf. an, (DNFR, 320).
86. Nădișan (Năd'ișân) = din n. top. Nadiș + suf. an; Nadiș, sat din jud. Sălaj; (DNFR, 320).
87. Nechit (Nechit) = variantă a lui Nichita, n. calend. (DNFR, 332).
88. Noje (Nöje) = din bg. nojița, rom. (nojiță (DNFR, 336; DEX, 606).
89. Onaca (Onăca) = deriv. din dimin. Onu, din Ion, n. bibl. (DNFR, 342).
90. Onaci (Onăci) = identic cu precedentul.
91. Opriș (Opriș) = deriv. din Opera (DNFR, 344).
92. Paliș (Păliga) = deriv. regresiv din sl. paligora (DNFR, 350).
93. Păcurar (Păcurăr) = păcurar, păstor; cf. lat. pecorius (DEX, 663).
94. Păușan (Păușân) = deriv. din n. top. Păuș + suf. an, (DNFR, 360).
95. Petrușca (Petrûșca) = din sl., ucr. Petruška, deriv. dimin. din Petru + suf. sca, (DNFR, 362).
96. Peștean (Peștean) = formă ardelenescă pentru pescar; deriv. din pește + suf. an; cf. lat. piscis (DEX, 683).
97. Ploscar (Ploscăr) = deriv. din ploscă, vas..., din bg. ploska; plosca + suf. r, (DEX, 708).
98. Plosca (Plösca) = identic cu precedentul.
99. Pop (Pop) = variantă ardelenescă (NV) a lui Popa (regresiv) (DNFR, 374).
100. Porumb (Porumb) = deriv. din pl. cult. porumb, (DNFR, 376 sau pasărea porumbel, lat. palumbus, (DEX, 725).
101. Pocol (Pöcol) = deriv. regresiv din „pocoli” — „a sta liniștit”, aici, posibil și magh. pokol. (DNFR, 371).
102. Prodan (Prodân) = din ucr., bg., prodan (DNFR, 380).
103. Procop (Pröcop) = din sl. Prokop (DNFR, 380).
104. Prunar (Prunăr) = deriv. din prun + suf. ar (DNFR, 381), lat. prunus, (DEX, 756).
105. Pușcaș (Pûșcas) = termen uzual aici pentru „tunar” (DNFR, 383).
106. Răcoare (Răcoare) = deriv. din rece; lat. recens (DEX, 784).
107. Roș (Roș) = din roșu, ref. la culoare; lat. roseus (DEX, 816).
108. Sabadăș (Sabadăș) = probabil din magh. szabados, om liber, în sist. rel. feudale. Posibil, Sabazios, veche zeităte a traco-dacilor.
109. Sabou (Sabôu) = din magh. szabó, croitor (DNFR, 406).
110. Sav (Sâv) = are și forma Savu; din bg., scr. Sava (DNFR, 406).
111. Siciu (Siciu) = din Suci, „suci” — blănar (DNFR, 429).
112. Solyom (Sö'iom) = din magh. — șoim (DEX, 927).
113. Stejerean (Stejereân) = din n. top. Stejereni; stejar + suf. ean, cf. bg. stežer (DEX, 890).
114. Suhaci (Suhăc) = din n. top. Suhat — pășune; cf. scr. suvat (DEX, 910).

115. Sur (Sur) = cenușiu, în formă ardelenească sur., cf. bg., scr. (DEX, 916).
116. Șimon (Șimon) = din ucr. Simeon, n. bibl. (DNFR, 334).
117. Șerban (Șerbân) = deriv. din șerb + suf. *an*; cf. lat. servus, sclav; (DEX, 923).
118. Șuteu (Șut'eu) = deriv. din șut + suf. *eu*; șut, ciut, fără coarne; cf. alb. shut (DEX, 157).
119. Tătar (Tătâr) = tătar, persoană făcând parte din populația tătară, cf. tc. tatar (DEX, 943).
120. Temeș (Tèmes) = deriv. din temere, lat. timere (DEX, 947).
121. Terec (Tèrec) = din magh. török — turc.
122. Tite (Tite) = după DNFR, 453, antroponimul este un deriv., hipocor. din din Constantin. Considerăm insuficient explicația.
123. Tomuț (Tomuț) = deriv. dimin. din Toma + suf. *uț*, Toma, n. bibl. (DNFR, 456).
124. Turc (Turc) = din turc, ce aparține populației turce; cf. tc. türk, DEX, 981.
125. Ticăuan (Țicăuân) = din n. top. Țicău, sat în estul Sălajului, pe Valea Șomeșului; Țicău + suf. *an*; cf. bg. Tsikov, după (DNFR, 469).
126. Ungureanu (Ungureănu) = din ungur + suf. *anu*, (DNFR, 469).
127. Vaida (Vă'ida) = din sl., pol., Wayda — voevod (DNFR, 479).
129. Vancea (Vănča) = deriv. dimin. din Ioan, Oan + suf. *cea*, prob. și bg. Vănča (DNFR, 479).
130. Văluș (Vălüş) = deriv. dimin. din val + suf. *uș*, cf. sl. valu (DEX, 1006).
131. Vișan (Višan) = deriv. din n. top. Vișeu; prob. și bg. višan (DNFR, 486).
132. Zavaiduc (Zava'iduc) = prob. din sl. zavos (DNFR, 495).
133. Zdremța (Zdrēmța) = prob. din zdreanță; cf. sl. sudranu (DEX, 1041).
134. Zoicaș, (Zo'icaș) = deriv. din fem. Zoe, Zoica + suf. *aș*, (DNFR, 500).

ȘTEFAN CHIȘU

BIBLIOGRAFIE

1. * * * Arhivele satului Cluj. Fondul Wesselény de Hodod, sec. 17.
2. * * * Arhivele statului Sălaj. Fondul Wesselény (Jibou), sec. 19.
3. * * * Der Grosse Duden Rechtschreibung, Leipzig, 1981.
4. * * * Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1975 (DEX).
5. * * * Dicționarul limbii române, București, 1906 și urm. (DA).
6. * * * Documente din Istoria României, C. Transilvania, I, București, 1951.
7. * * * Registrele Stării Civile — Primăria Comunei Someș-Odorhei, 1895—1990.
8. Șt., Chișu, Sensuri și semnificații în toponimia satului Șoimuș, în Acta MP, XVI, (1992), XVII, (1993).
9. N. A., Constantinescu, Dicționar onomastic românesc. București, 1963.
10. N., Drăganu, Românii din veacurile IX—XIV, pe baza toponimiei și onomasticii. București, 1933.
11. V., Frățilă, Contribuții lingvistice. Timișoara, 1993.
12. Viorica, Goicu, Onomastica din Țara Zarandului. (Rezumatul tezei de doctorat); Univ. Timișoara, 1992.
13. Viorica, Goicu, Nume de familie la origine supranume în Țara Zarandului. în fonetică și dialectologie, nr. 13, București, 1993.
14. I. Iordan, Dicționarul numelor de familie românești, București, 1983 (DNFR).
15. Șt. Pascu, Voievodatul Transilvaniei, I—IV, Cluj-Napoca, 1979—1989.
16. M. Petri, Szilágy vármegye monográphiája, Budapest, 1904.
17. D. Prodan, Iobăgia în Transilvania. București, I—II, 1986—89.
18. I. I. Russu, Etnogeneza românilor. București, 1981.
19. D. Stoica, I. P., Lazăr, Schiță monografică a Sălajului, Șimleu Silvaniei, 1908.
20. L. Tamás, Etymologisch — historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumanischen, Budapest, 1966.

ASPECTS DANS LA ANTHROPONYMIE DU VILLAGE DE ȘOIMUȘ**(Résumé)**

L'étude des anthroponymes du village Șoimuș vise des conclusions de facture sociologique, ethno-anthropologique et historique, subordonnées à une finalité plus ample, précisément une monographie de ce village.

On y remarque la persistance et l'évolution ascendante d'un nombre d'anthroponymes pendant une longue période historique, représentant des groupes plus nombreux de population qui augmentent continuellement. Ce fait témoigne d'une grande stabilité de la communauté humaine d'ici.

L'analyse des 134 anthroponymes, opérée dans diverses perspectives permet des observations intéressantes formulées dans notre étude.